

LİDERLİK TEKSTİL VE OTOMOTİVDE...

Dr. Can Fuat GÜRLESEL

Bursa ili genelinde faaliyet gösteren ilk 250 büyük firmanın tespitine yönelik 2004 araştırması sonuçlanmıştır. Sonuçlar; araştırmanın künyesi, araştırma sonuçları ve geçmiş yıllar ile karşılaştırmalı değerlendirme başlıkları altında sunulmaktadır.

I. 250 BÜYÜK FİRMA ARAŞTIRMASININ KÜNYESİ

Bursa'nın 250 büyük firması araştırması 2004 yılında sekizinci kez düzenlenmiştir.

Araştırmanın temel amacı Bursa ili genelinde faaliyet gösteren ilk 250 büyük firmanın tespit edilmesi ile bu firmaların çeşitli işletme büyüklüklerinin ortaya konulması ve geçmiş yıllar ile mukayese edilerek gelişme trendlerinin değerlendirilmesidir.

Çalışma Bursa il genelinde yapılmış olup, ilçelerdeki firmalar da ankete dahil edilmiştir. 250 büyük firma içinde 26'sı ilçe ticaret ve sanayi odalarına kayıtlıdır.(Orhangazi 9, İnegöl 7, Gemlik 5, Karacabey 3, Mustafakemalpaşa 1, Yenişehir 1)

250 büyük firma sıralaması sanayi ve hizmetler ile inşaat gibi diğer tüm sektörlerden firmaları içermekte olup sanayi şirketleri ile sınırlandırılmamaktadır.

Çalışma 2004 yılı için Bursa'nın ilk 250 büyük firmasını her yıl olduğu gibi yine iç ve dış satışlarından elde ettikleri net satış cirosu (KDV hariç) büyüklüklerine göre sıralandırmaktadır.

Firmalar ayrıca brüt katma değerleri, öz sermaye tutarları, net aktifleri, vergi öncesi dönem karları, ihracatları, personel sayısı ve üretimden satışları büyüklükleri itibari ile ayrıca sıralandırılmaktadır.

İlk 250 büyük firma içinden 7'si isminin açıklanmasını istememiştir.

Çalışma çerçevesinde firmaların; net iç ve dış satış ciroları, üretimden satış tutarları, ihracatları, ödenen maaş ve ücret toplamları, ödedikleri faizler, kiralara ile 2004 yılının enflasyona göre düzeltilmiş vergi öncesi dönem karları, diğer gelirleri, var ise cari yıl zararları, net aktif toplamları, öz sermayeleri toplamları ve cari yıl itibari ile maaş ve ücretle çalıştırdıkları kişi sayıları bilgileri alınmış ve analiz edilerek değerlendirilmiştir.

II. 250 BÜYÜK FİRMA ARAŞTIRMASI 2004 YILI SONUÇLARI

1- 250 büyük firmanın 2004 yılı iç ve dış satış ciro toplamları (KDV hariç) 21.65 milyar YTL, üretimden

satışları 16.75 milyar YTL, dönem karları ise(vergi öncesi) 1.29 milyar YTL olmuştur.

250 büyük firma 2004 yılında 3.32 milyar YTL katma değer yaratmıştır.

250 büyük firmanın 2004 sonu itibari ile öz sermaye tutarı 8.62 milyar YTL, net aktifleri ise 16.46 milyar YTL'ye ulaşmıştır.

250 büyük firmanın 2004 yılında gerçekleştirdiği ihracat 5.59 milyar dolar olmuştur.

250 büyük firmada ücretle çalışanlar ortalaması 94.565 kişi olarak gerçekleşmiştir.

2- 250 büyük firma içinde 2004 yılında tekstil ve konfeksiyon ile otomotiv ana ve yan sanayi sektörlerinin ağırlıklarını sürdürdükleri görülmektedir. 250 büyük firmanın sektörel dağılımları şöyledir; Tekstil ve konfeksiyon 81, otomotiv ana ve yan sanayi 60, gıda tarım hayvancılık 33, makine metal 20, enerji elektrik elektronik 10, plastik kauçuk sünger 7, ağaç orman ürünleri mobilya 4, inşaat 4, çimento toprak ürünleri 3, kimya 3, nakliye ulaştırma 3, turizm 3, basın yayın matbaa 1, deri kürk ve ayakkabı 1 ve muhtelif sektörlerden 17 firma yer almaktadır.

250 büyük firma içinde firma sayıları itibari ile imalat sanayi ağırlığı ile dört ana sektör tekstil konfeksiyon, otomotiv ve gıda tarım ile makine metal sektörünün ağırlığı 2004 yılında da sürmüştür.

3- 250 büyük firma içinde iç ve dış satış büyüklükleri itibari ile sektörel dağılımda ise daha farklı bir sonuç alınmaktadır. Buna göre otomotiv ana ve yan sanayi 9.92 milyar YTL satış ile ilk sektör olmaktadır. İkinci sırada ise 5.27 milyar YTL satış ile tekstil konfeksiyon sektörü bulunmaktadır. Makine metal sanayi ise 2.04 milyar YTL satış ile üçüncü sıradadır. Dördüncü sırada 1.56 milyar YTL ile gıda tarım hayvancılık ve beşinci sırada 1.48 milyar YTL ile enerji elektrik elektronik sektörü bulunmaktadır.

Bu ilk beş sektör 250 büyük firmanın toplam satış cirolarının yaklaşık yüzde 92'sini tek başlarına gerçekleştirmektedir.

4- 250 büyük firmanın ihracat sıralamasında da otomotiv ana ve yan sanayi 3.21 milyar dolar ile ilk sırayı almaktadır. İkinci sırada ise 1.51 milyar dolar ile tekstil ve konfeksiyon sektörü yer almaktadır. Makine metal sanayi 571.4 milyon dolar ile üçüncü sırayı almaktadır. Gıda, tarım, hayvancılık sektörü 170.4 milyon dolar ile dördüncü sırada yer almaktadır.

250 büyük firma net satışlarının yaklaşık yüzde 35'ini ihracat yani dış satışları oluşturmaktadır. Bu oran otomotiv sektöründe yaklaşık yüzde 50, tekstil ve konfeksiyon sektöründe ise yaklaşık yüzde 40'dır. Bu iki sektör Bursa'dan yapılan ihracatın yüzde 84'nü tek başlarına gerçekleştirmektedir.

5- 250 büyük firmanın dönem karları ve karlılık oranları itibari ile değerlendirilmesi önemli sonuçları içermektedir. Otomotiv ana ve yan sanayi 771.9 milyon YTL vergi öncesi dönem karı ile ilk sırayı al-

maktadır. Otomotiv, 250 firmanın yarattığı dönem karının yüzde 59.5'ni tek başına yaratmıştır. Otomotiv sektörünün karlılık oranı ise (vergi öncesi kar/net iç ve dış satışlar) yüzde 7.78 olarak gerçekleşmiştir.

Dönem karı en yüksek ikinci sektör ise 201.9 milyon YTL dönem karı ile enerji elektrik ve elektronik sektörüdür. Bu sektörün karlılık oranı da yüzde 13.6 ile en yüksek sektör olmuştur.

Makine metal sanayi sektörü 170.3 milyon YTL kar ile üçüncü sırayı almaktadır ve karlılık oranı yüzde 8.36'dır. Tekstil ve konfeksiyon sektörünün dönem karı toplamı ise yalnızca 61.97 milyon YTL olmuştur. Karlılık oranı yüzde 1.17' dir. Zarar eden firmaların varlığı ile karlılık oranı daha da gerilemiştir.

Gıda tarım ve hayvancılık sektöründe ise toplam dönem karı 27.6 bin YTL olmuştur ve karlılık oranı yüzde 1 'in de altındadır ve yine zarar eden firmaların etkisi bulunmaktadır.

6- 250 büyük firmada 2004 yılında ücretle çalışan ortalama sayısı 94.565 olarak gerçekleşmiştir. Tekstil ve konfeksiyon sektörünü temsil eden 81 firmada toplam 41.091 kişi istihdam edilmektedir. 60 otomotiv ana ve yan sanayi firmasında ise çalışan sayısı toplam 27.989 olmuştur. Gıda tarım ve hayvancılık sektöründe yer alan 33 firmada istihdam edilen ücretli sayısı ise 10.046 olmuştur. Bu üç sektörün 20 firması ile 6.411 kişi çalıştıran makine metal sanayi sektörü izlemektedir.

7- 250 büyük firmanın yarattığı toplam 3.32 milyar YTL katma değer sektörler arasındaki dağılımında otomotiv ana ve yan sanayi 1.54 milyar YTL ve yüzde 47 pay ile ilk sırayı almaktadır. Tekstil ve konfeksiyon sektörü ise 800.3 milyon YTL katma değer ile ikinci sırayı almaktadır. Makine ve metal sanayi 348.5 milyon YTL ile üçüncü, enerji elektrik elektronik 272.6 milyon YTL ile dördüncü ve gıda tarım hayvancılık 132.96 milyon YTL ile beşinci sırada yer almaktadır.

8- Yaratılan 3.32 milyar YTL katma değer ücret, faiz, kira ve vergi öncesi kar arasında dağılımında ise ilk sırayı 1.67 milyar YTL ve yüzde 50.3 pay ile ücretler almaktadır. İkinci en büyük payı 1.29 milyar YTL ve yüzde 39.1 pay ile vergi öncesi kar almaktadır. Ödenen faizler 304.8 milyon YTL ile yüzde 9.2 pay alırken, kira ödemeleri 46.5 milyon YTL ile yüzde 1.4 pay almaktadır.

Yaratılan katma değer paylaşımı sektörler itibari ile incelendiğinde ise farklı sonuçlara ulaşılmaktadır. Otomotiv ana ve yan sanayinde karın payı yüzde 50, ücretlerin payı yüzde 46, tekstil ve konfeksiyon sektöründe karın payı yüzde 7, ücretlerin payı yüzde 69, makine ve metal sanayinde karın payı yüzde 48, ücretlerin payı yüzde 40, enerji elektrik elektronik sanayinde karın payı yüzde 74, ücretlerin payı yüzde 20, gıda tarım hayvancılık sektöründe karın payı yüzde 0.2 ve ücretlerin payı yüzde 80'dir.

III. 250 BÜYÜK FİRMA ARAŞTIRMASI SONUÇLARI VE GELİŞMELERİN KARŞILAŞTIRMALI DEĞERLENDİRİLMESİ

1- 2004 yılı itibari ile ilk 250 içinde kar eden firmaların sayısı 198 olmuş ve 2003 yılına göre 9 firma

azalmıştır. 2001 krizi ile gerileyen kar eden firma sayısı 2002 yılında 202, 2003 yılında ise 207 olmuş, ancak 2004 yılında tekrar gerilemiştir.

Kar eden firma sayısındaki gerilerneye karşın, kar elde eden 198 firmanın toplam karı 1.44 milyar YTL olmuştur. 2003 yılında 207 kar eden firmanın toplam karı 1.01 milyar YTL olmuştur.

İlk 250 büyük firma içinde her beş firmadan biri kar elde edemezken 2004 yılında bir önceki yıla göre kar elde edenlerin toplam karı yüzde 42.6 artmıştır. Bu artış 2003 yılında yüzde 33.3, 2002 yılında ise yüzde 28 olarak gerçekleşmiştir.

2004 yılında ortalama yüzde 10 olan enflasyon oranı ile TL' deki değerlenmenin karlar üzerindeki baskısı da dikkate alındığında toplam kar reel olarak yaklaşık yüzde 30 oranında artmıştır.

2- İlk 250 firma arasında yer alan sektörlerdeki gelişmeler ve firma sayısındaki gelişmeler de önemli sonuçlar vermektedir. Buna göre; tekstil ve konfeksiyon sektöründe yer alan şirket sayısındaki gerileme 2004 yılında da sürmüştür. 2001 yılında 100'e çıkan sayı 2002 yılında 102, 2003 yılında ise 87 olmuştur. Otomotiv ana ve yan sanayinde ise ilk 250'ye giren firma sayısındaki istikrarlı artış sürmektedir. 2001 yılında 40 olan sayı, 2002'de 49, 2003'de 56 ve 2004'de 60 olmuştur.

Gıda tarım ve hayvancılık sektöründeki firma sayısı da istikrarlı ama sınırlı olarak artmaktadır. 2001 yılında 28 olan sayı 2004 yılında 33'e çıkmıştır.

Makine metal sanayindeki firma sayısında da sınırlı bir artış bulunmaktadır. 2001 yılında 22, 2002 yılında 15 olan sayı 2004 yılında yeniden 20'ye çıkmıştır, ancak 1997 yılındaki 31 firma sayısının halen altında bulunmaktadır.

Enerji, elektrik elektronik sektöründe de 2000 yılında da 4 olan firma sayısı 2004 yılında 10'a çıkmıştır.

3- İlk 250'ye giren firmaların net iç ve dış satışlarından oluşan ciroların sektörler içindeki gelişimi de önemli değişimleri göstermektedir. Buna göre 2004 yılında otomotiv sektörünün satışları yüzde 41, tekstil ve konfeksiyon sektörünün satışları yüzde 16, makine ve metal sanayinin satışları yüzde 63, gıda tarım hayvancılık sektörünün satışları yüzde 4, enerji elektrik elektronik sanayinin satışları ise yüzde 16 artmıştır.

Bu sektörlerde araştırmanın yapıldığı 1997 yılına göre satış artışları ise otomotiv ana ve yan sanayinde 25.8 kat, gıda tarım hayvancılık sektöründe 17.9 kat, makine ve metal sanayi ile enerji elektrik elektronik sanayinde 17.7 kat ve tekstil hazır giyim sektöründe 10 kat artış göstermiştir.

Otomotiv sanayi 1998 yılında satışlarda ilk kez ilk sıraya yükselmiş olup son altı yıldır sektörler içindeki payını artırarak ilk sıradaki yerini korumaktadır.

4- İlk 250 firmanın 2004 yılı ihracatı 2003 yılına göre yüzde 24.2 artış göstererek 4.5 milyar dolardan 5.6 milyar dolara yükselmiştir. 1997 yılında ise ilk 250 firmanın toplam ihracatı 1.65 milyar dolar olmuştur.

İlk 250 firma arasında yer alan firmaların ihracatlarındaki gelişmelerin sektörel değerlendirmesi ise şöyledir;

Otomotiv ana ve yan sanayi 1997 yılından bu yana ihracatını sürekli ve hızlı oranda artırmaktadır. 1997 yılında 302.2 milyon dolar olan ihracat 2004 yılında 3.22 milyar dolara yükselmiştir. 2001 yılından bu yana yıllık ortalama yüzde 20-25 aralığında ihracat artışı yakalanmıştır. 2004 yılında da artış aynı düzeydedir.

Tekstil ve konfeksiyon sektöründe de ihracat artışı sürmektedir. 1998 yılında 599 milyon dolara gerileyen ihracat 2001 yılında 716 milyon doları, 2004 yılında ise 1.51 milyar doları bulmuştur. 2004 yılındaki artış yüzde 16' dır.

Makine metal sanayinde de istikrarlı ihracat artışı sürmektedir. 1997 yılında 158 milyon dolar olan ihracat her yıl düzenli olarak artmış, 2004 yılında da yüzde 90'a yakın bir artışla 571.4 milyon dolara çıkmıştır.

Gıda tarım hayvancılık sektöründe ise ihracat artışı dalgalanma göstermektedir. 1997 yılında 125 milyon dolar olan ihracat 2000 yılında 60.2 milyon dolara gerilemiş, daha sonra artışa geçmiş ve 2003 yılında 186.7 milyon dolara çıkarken 2004 yılında yeniden 170.4 milyon dolara inmiştir.

Enerji elektrik elektronik sektöründe ise ihracat 2001 yılında 66 milyon dolara ulaştıktan sonra gerileme trendi içine girmiş ve 2004 yılında da yüzde 16 gerileyerek 42.7 milyon dolara inmiştir.

5- İlk 250 arasında yer alan firmaların yarattıkları istihdam kapasitesinin genel ve sektörler arası dağılımı ise şöyledir;

1997 yılında ilk 250 firmada istihdam sayısı 76.943 iken bu sayı 2001 yılında 78.458 olmuş, 2003 yılında 88.112'ye, 2004 yılında ise 94.565'e yükselmiştir. İlk 250 firmada çalışan sayısında 2004 yılında yüzde 7.3 artış olmuştur.

Sektörler itibari ile bakıldığında otomotiv ana ve yan sanayinde istihdam 1997 yılından bu yana yüzde 90'dan fazla artmıştır. 2004 yılında ise artış yüzde 14'dür.

Tekstil ve konfeksiyon sektöründe de dalgalanmalar olmakla birlikte 1997 ve 2001 yılının üzerinde bir istihdam bulunmaktadır.

Makine ve metal sanayindeki satış ve ihracatta yaşanan hızlı artışa karşın 1997 yılında 7.266 olan çalışan sayısı (31 firma) 2004 yılında 6411 olmuştur. (20 firma) 2004 yılında 2003'e göre istihdam artışı yaklaşık yüzde 14' dür.

Enerji, elektrik ve elektronik sanayinde de istihdam dalgalanırken 2004 yılında çok sınırlı ölçüde artmıştır.

Gıda tarım ve hayvancılık sektöründe ise 2004 yılındaki yüzde 5'lik gerilemeye karşın sektör 2003 yılında yaklaşık yüzde 50 oranında istihdam da artış göstermiştir. (İlk 250'ye giren firma sayısı da 29'dan 34'e çıkmıştır)

6- 1997 yılından bu yana yapılan 250 büyük firma sıralamasında kullanılan göstergelerin beş büyük sektör için ABD doları cinsinden hesaplanması ile gelişmelerin karşılaştırılması ve değerlendirilmesinde ise şu sonuçlara ulaşılmaktadır.

a. İç ve dış satış cirolarında

Otomotiv sanayinin cirosu 1997 yılında 2.5 milyar dolar iken 2004 yılında 4.69 milyar dolara, 2004 yılında ise 6.94 milyar dolara çıkmaktadır. Sektör 2004 yılında 1997 yılından bu yana yakaladığı ciro artışını dolar bazında yüzde 50 arttırarak sürdürmüştür. Tekstil ve konfeksiyon sektörü 2004 yılında dolar cinsi cirosunu yüzde 20 arttırırken 1997 yılında 3.69 milyar dolar ciro elde etmiştir. Makine ve metal sanayi 2004 yılında yüzde 71, enerji, elektrik elektronik sanayi yüzde 21, gıda sanayi ise yüzde 9 artış göstermiştir.

b. Yaratılan brüt katma değer

Otomotiv sanayi 2004 yılında dolar cinsinden yarattığı katma değeri yüzde 43 arttırırken, tekstil ve konfeksiyon sektörü de yüzde 22 arttırmıştır. Ancak tekstil ve konfeksiyon sektöründe yaratılan katma değer 1997 yılının yaklaşık yüzde 20 altındadır. Gıda sektörünün katma değeri gerilerken, makine ve metal sanayi ile enerji elektrik elektronik sanayinin yarattıkları katma değer yüzde 100'ün üzerinde genişlemiştir.

c. Dönem karı

Otomotiv sektörü 2004 yılında karını yüzde 44 oranında arttırmıştır. Tekstil ve konfeksiyon sektörünün karı ise yüzde 200'ün üzerinde azalmıştır. Yine gıda sektörünün karı da azalmıştır. Makine ve metal sanayi ile elektrik elektronik sanayinin karı dolar cinsinden 2004 yılında yüzde 100'ün üzerinde artmıştır.